

posuzování současnosti či perspektiv je odkázáno pouze na oficiální prameny, které jsou většinou spíše optimistické [dvojnásob to bude patrné u autora, žijícího trvale vně socialistických zemí]. Zároveň ovšem musíme připustit — a kniha nám k tomu dává dostatek podnětů — že autorova „dobrá vůle“ pramení i ze snahy přispět svým dílem k rozptýlení mnoha (a zdůrazněme, že ne vždy neoprávněných) obav z vlivu RVHP na rozvoj vztahů Východ — Západ. Připomeňme například ještě jednou Kaserovu optimis-

ticky zaměřenou interpretaci hospodářských reforem v socialistických zemích.

K bohaté faktografické vybavenosti díla přispívá kromě statistických tabulek a grafů i samostatná část Dodatky, kde se čtenář v přehledné formě seznámí s maximálním počtem podrobností a faktických údajů — daty a obsahem jednotlivých zasedání výkonného výboru, stálých výborů, jmenným obsazením jednotlivých komisí atd.

JAROSLAV VELÍŠEK

ESVO A KRIZE EVROPSKÉ INTEGRACE

The European Free Trade Association and the Crisis of European Integration, Graduate Institute of International Studies, Geneva, Michael Joseph Ltd., Londýn 1968, 323 str.

„Evropské sdružení volného obchodu a krize evropské integrace“ je týmovou prací studijní skupiny Graduate Institute of International Studies v Ženevě.

Těžiskem studie je analýza postavení ESVO v evropském a atlantickém kontextu a hodnocení jeho možností z hlediska sjednocení Evropy na co nejširší geografické základně. Zvláštní pozornost je věnována jednotlivým členským zemím ESVO, jejich politickému a hospodářskému významu.

Práce se zabývá historií evropského integračního procesu a atlantického společenství a současným stavem jejich vývoje. Tento jejich současný stav charakterizují autoři jako krizi. Její podstatu, pokud jde o západní Evropu, vidí v tom, že nebylo dosaženo integrace v příslném slova smyslu, tj. nedošlo „k rozdělení suverenity mezi integrujícími zeměmi a centrální autoritou“ a „k politické, ekonomické a vojenské integraci“ touto metodou (str. 31).

Pokud jde o atlantickou oblast jako celek, spatřují podstatu krize především v neúspěchu USA vytvořit politické partnerství s uníí evropských zemí podle Kennedého koncepce „velkého plánu“.

Příčiny krize nacházejí autoři v objektivním oživení národního sebevědomí, vyvolávajícího snahy po nezávislosti na Spojených státech (zejména Francie), v existenci „nukleárního deštníku“, v uvolnění napětí mezi Západem a Východem, v ekonomickém rozmachu západní Evropy a ve vzniku Číny jako světové mocnosti.

Za hlavní důsledek krize považují skutečnost, že „šest zemí, nejvíce nakloněných integraci v příslném slova smyslu, bylo zcela neschopno rozšířit ji do oblasti politiky a obrany a uplatnit ji většinovým

hlasováním o ekonomických záležitostech“ (str. 37).

V závěrečné kapitole se studie zabývá teoretickými možnostmi dalšího vývoje: zkoumá možnosti zachování daného stavu hospodářského a politického rozdělení západní Evropy. Hodnotí perspektivy gaulistické konstrukce „Evropy od Atlantiku po Ural“, rozvíjené společným úsilím Francie a Sovětského svazu, a proti ní stojící koncepce „Atlantické Evropy“, která by uznala vedoucí úlohu USA a přenechala určování politické rovnováhy oběma supervelmocem, obklopeným svými spojenci. A konečně připouští teoretickou možnost vytvoření „Společenství od San Franciska po Vladivostok“, jehož obsahem by byla spolupráce USA a SSSR, jednajících bez ohledu na zájmy evropských zemí.

Z hlediska praktických možností dalšího vývoje západoevropské integrace považují autoři za rozhodující působení vnitřních politických faktorů, které se uplatňují ve stanoviscích tří klíčových mocností západní Evropy: Francie, jež v zájmu obnovy své velikosti usluje o vytvoření politicky kontinentální Evropy, Velké Británie, která i nadále hodlá pokračovat v uplatňování svých zájmů v mimoevropských oblastech, a NSR, která v důsledku vlastní politické oblasti hledá oporu pro uskutečňování své politické linie jak u Francie, tak u Spojených států. Z vnějších faktorů, které tu budou působit, hodnotí americký postoj ovlivněný zájmem na rozšíření EHS a na vytvoření evropského pilíře atlantického společenství, spojeného s USA nejen ekonomickými, ale i vojenskými a politickými svazky. Z druhé strany váží vliv Sovětského svazu, který bude i nadále působit proti posílení západoevropského seskupení, což vyplývá z cha-

rakteru sovětsko-amerických vztahů a z obavu o další vývoj Německa.

Z působení těchto vnitřních i vnějších faktorů autoři studie vyvozují, že překonání současného hospodářského a politického rozdělení západní Evropy je v dohledné době nepravděpodobné, a to zejména proto, že nebyla odstraněna hlavní překážka stojící v cestě sjednocení západní části kontinentu, tj. protikladnost francouzsko-britských evropských koncepcí. Skutečný problém nevidí ve volbě mezi atlantickou a kontinentální Evropou, ale ve vytvoření systému, který by zahrnoval obě oblasti. Pro takové řešení má podle autorů velký význam ESVO, jehož integrační metoda je nejen schopna perspektivně překlenout existující předěl v západní Evropě, ale i nalézt „skutečně evropské řešení, směřující k vytvoření široké a různorodé evropské struktury, jež by poskytla společnou střechu pro celý starý kontinent“ (str. 266).

Studie ženevského ústavu je kritickým hodnocením vývoje a současného stavu západoevropské integrace, opírajícím se o závažná fakta a významné mezníky tohoto procesu. Její autoři se však nevyhnuli určitému podcenění výsledků integrace, dosažených hlavním integračním seskupením — EHS, a spolu s tím i přecenění perspektivních možností metody uplatňované v druhém integračním seskupení západní Evropy, v ESVO.

V EHS se skutečně ustoupilo od původních představ o supranacionálním uspořádání a naopak byla posílána tendence k zachování národní politické suverenity. Na rozdíl od původních představ „Evropanů“ nebyl také integrační proces přenesen do politické a vojenské sféry. Proti postupu integrace tímto směrem a v původně zamýšlené formě působily objektivní faktory, které autoři ve své studii uvádějí. Formulování politické koncepce a vojenská problematika Společenství jako nově vznikajícího subjektu světové ekonomiky a politiky zůstává ovšem i nadále otevřeným problémem, který si postupně v nových podmínkách a v odpovídajícím jim podobě bude vynucovat své řešení.

K zhodnocení místa, které EHS v integračním procesu západní Evropy zaujímá, však nemůže být postačující konfrontace původních představ a záměrů s dosaženým stupněm a formou integrace. Společný trh za dobu své více než desetileté existence překonal vážná krizová období, zachoval si dynamiku ekonomického růstu

a prokázal tak přesvědčivě svou životaschopnost. Hospodářské úspěchy mu umožnily, aby zvýšil svou úlohu také ve světové politice, což se výrazně projevilo zejména ve změně postavení Francie uvnitř atlantického společenství i vůči socialistickým zemím. Společný trh bude nepochybně postaven v budoucnu před řešením ještě závažnějších ekonomických a politických problémů, komplikovaných protikladností zájmů členských států. Bylo by však předčasně charakterizovat současnou etapu jeho vývoje jednoznačně jako projev krize západoevropské integrace.

Naproti tomu ESVO jako nižší forma integračního seskupení značně nesourodého složení dosahovalo v porovnání s EHS omezenější hospodářské výsledky. Ani politicky nebyla jeho pozice vzhledem k dané členské struktuře silná. Opakovanými snahami Velké Británie o vstup do společného trhu bylo dále oslabeno a v současné době poskytuje členským zemím negociační základnu pouze mizivého významu.

Posuzujeme-li tedy možnosti řešení vztahu mezi ESVO a EHS, od něhož závisí překlenutí předělu existujícího v západní Evropě, pak je zřejmé, že určující v tomto případě nebude integrační metoda uplatňovaná ESVO. Naopak, podle vyjádření bruselské Komise evropských společenství z 29. září 1967 (COM 750, str. 4) k žádostem o členství, podaným Spojeným královstvím, Irskem, Dánskem a Norskem, by noví členové musili přijmout v celém rozsahu nejen původní Římskou dohodu, ale i všechna rozhodnutí, přijatá EHS od jeho založení.

Integrační postup zemí ESVO v sobě zahrnuje prvky z hlediska rozvoje celoevropské spolupráce pozitivní. Jde především o jeho formu jako společenství otevřeného typu, nechráněného společným vnějším tarifem před dovozy ze třetích zemí. Od svého vzniku vystupovalo rovněž proti příliš rychlému postupu integrace a proti pevně organizované západní Evropě supranacionálního typu, vyvíjející se směrem k politické unii. Avšak o uplatnění těchto prvků v širším měřítku by rozhodoval poměr sil mezi oběma západoevropskými integračními seskupeními a ten je pro ESVO nepříznivý.

A konečně z hlediska vztahů Západ-Východ vzniká v případě překonání předělu v západní Evropě závažná otázka stupně a formy účasti Spojených států na evropském kontinentě a způsobu řešení německé otázky v podmínkách sjednocené západní Evropy, sdružující jak EHS, tak ESVO.

Autoři studie docházejí k závěru, že stane-li se součástí západní Evropy Velká Británie, „budou do ní nutně vtaženy i Spojené státy, neboť dlouhodobě, ne-li vůbec, je pravděpodobné, že se Británie oddělí od politických svazků s Amerikou a převezme, byť v omezené oblasti, odpovědnost, kterou mají USA v současné době v Evropě“ (str. 299).

Rovněž postavení NSR v podmínkách

rozšířeného západoevropského společenství by bylo do značné míry ovlivněno britsko-západoněmeckými vztahy, jejichž charakter lze stěží předem předvídat. V žádném případě však nelze tyto závažné politické aspekty dalšího vývoje západoevropského integračního procesu pominout.

J. TIŠLER

O FRANCOUZSKÉ KOLONIÁLNÍ POLITICE

Alexandr Ort, *Francouzská koloniální politika po druhé světové válce*, Academia, Praha 1968, 424 stran.

Knihy Alexandra Orta je jednou z prvních původních prací z oblasti poválečných dějin koloniální politiky velmocí, která svým způsobem zkoumání zcela vybočuje z nedávné praxe. Analýza posledního čtvrtstoletí koloniální politiky Francie je prováděna přímo na základě souborné studie autentických politických materiálů jak francouzských, tak jejich protivníků v koloniálním problému. Nejde tedy o jakousi ilustraci apriorně vytyčených tezí.

Znalost koloniální problematiky Francie, znalost vývoje koloniální otázky, která, jak zdůrazňuje autor v předmluvě, je úzce spjata s vnitropolitickým vývojem, má prvořadý význam pro pochopení současných jak vnitřních, tak zahraničních politických problémů.

Od konce druhé světové války do skončení alžírské války v roce 1962 snažili se představitelé IV. a V. republiky řešit koloniální otázku vojenskými prostředky, a tím zabránit úplnému rozpadu dřívějšího mocenského celku. Francie jako tradiční kapitalistická koloniální velmoc se nemohla smířit se ztrátou druhé největší koloniální říše, která pro ni byla nejcitlivějším a nejvýraznějším atributem velmocenského postavení prvního řádu. Tato tragédie Francie a velké části světa s ní spjatého, jakož i příčiny vývoje v postojí ke koloniální otázce rozebírá autor v osmi kapitolách.

První kapitola je věnována problému Francouzského svazu těsně po válce a hledání nové koloniální politiky. Již před válkou a během ní se situace v koloniích, v mandátních územích a v protektorátech zhoršila a vzrůstá zde vliv národně osvobozenického hnutí.

Koloniální válka v Indočíně je důkladně rozebrána v třetí kapitole. Indočína patřila k nejobhatším francouzským kolo-

niím, a proto byla nejsložitějším problémem francouzské koloniální politiky. Dlouhotrvající válka v Indočíně ukázala Francii nemožnost řešit koloniální vztahy vojensky a ztráta Indočíny tlačila Francii k ultrakolonialistické politice.

Po ukončení války v Indočíně se lavina nepokojů přesunula do Severní Afriky. Pod tlakem zesíleného národně osvobozenického hnutí musela Francie hledat novou politiku vůči protektorátům Severní Afriky a vůči koloniím v Černé Africe (IV., V. a VI. kapitola). Tato politika se vyznačovala vnitřní autonomií pro protektoráty a rámcovými zákony pro kolonie v Černé Africe. Po ústupu v Indočíně musela Francie ustupovat od své koncepce koloniální říše jako základu mocenského postavení i v dalších koloniálních územích. Mendès-France, který jako první počal s rozvahou a realismem proces dekolonizace na ženevské konferenci o Indočíně, ho mohl začít prosazovat v Maroku a Tunisku. Avšak tato trhlina ve francouzské koloniální koncepci vedla k větší labilitě francouzského režimu a k rozpoutání vášní konzervativců a reakcionářů v koloniích i v metropoli.

Neustálé střídání francouzských vlád a zostření alžírské války vedlo k de Gaullovi návratu k moci. V sedmé kapitole je značně podrobně rozebrána alžírská otázka. Zostření konfliktů mezi metropolí a Francouzi usedy v Alžírsku, mezi koloniální správou a francouzskými orgány, které vyvrcholily lednovým a generálským pučem a jejichž dohrou byl boj OAS proti dohodě s alžírskou Frontou národního osvobození, to byly poslední dozvuky koloniální politiky Francie v jejím tradičním smyslu.

Ani politika krvavé represe v Alžírsku a na Madagaskaru, ani nová platforma koloniální politiky vytyčená brazzavillskou konferencí v roce 1944 nemohly Francouz-